

TM	Г. XX	Бр. 3-4	Стр. 295 - 301	Ниш	јул - децембар	1997.
----	-------	---------	----------------	-----	----------------	-------

UDK 371.14.378

Prethodno saop { tewe

Primeno: 02.11.1997.

Александар Ранчић

Универзитет у Нишу

ISKUSTVA I PROBLEMI U DIDAKTI^KOM PRIPREMAWU I USAVR [AVAWU ASISTENATA- PRI PRAVN I KA NA UNIVERZITETU U NI [U

Rezime

Didakti~ka komponentnost mladih nastavnika kao uslove za ve}u efikasnot univerzitetske nastave postaje sve zna~ajnija. Na Univerzitetu u Ni {u zadwih godina ovome se posve}uje posebna pa`wa. U ovom preglednom radu govori se o iskustvima, potrebama, sadr`aju i na~inu organizovawa stalnog seminara za osposobqavawe i kontinuirano usavr {avawe asistenata - pripravnika za nastavno-obrazovni rad na Univerzitetu. Istovremeno se govori o potrebi nau~nog istra`ivawa ove visoko {kolske problematike i preporu~uje {ira jugoslovenska i me}unarodna univerzitetska saradwa i razmena iskustava u pru`awu pomo}i za unapre}ewe ove visoko {kolske obrazovne prakse.

Kqu~ne re~i: visoko {kolska nastava, didakti~ko pripremawe i usavr {avawe, asistenti-pripravnici, seminar.

1. Su {tina obrazovne potrebe i neposredni razlog za organizovano pripremawe i usavr {avawe asistenata-pripravnika za nastavni rad na Univerzitetu u Ni {u sastoje se, pre svega, u nastojawu univerzitetskih i fakultetskih organa da na ovaj na~in otklone odre}ene didakti~ke slabosti u svakodnevnoj nastavnoj praksi. Tu se u prvom redu podrazumevaju one slabosti nastavno-obrazovnog i vaspitnog rada na univerzitetu koje su rezultat nedovoqne pedago {ko-andrago {ke i psi-

holo { ke pripremanosti i osposobljenosti univerzitetskog nastavnog osoblja za racionalan i efikasan nastavni rad. Kod mladih i neiskusnih nastavnika to su najčešće slabosti u planiranju i pripremanju izvođenja nastavnog rada, upućivanju studenata u metode i tehnike samostalnog studijskog rada, razvoju akademskih kolegijalnih odnosa sa obrazovnim grupama, individualnoj konsultativnoj pomoći pojedincima, ocjenjivanju i vrednovanju ukupne aktivnosti studenata, podsticanju studenata na stručno i naučnoistraživački rad i druge. Naime, opšte je poznato da se zakonski uslovi za izbor i prijem univerzitetskih nastavnika i saradnika uglavnom odnose na wihovu stručnu i naučnoistraživačku kompetentnost iako se ovom aktivno bave u našim uslovima bavi relativno mali procenat ovih kadrova, dok se wihovom pripremanju i osposobljavanju za uspešno izvođenje nastavnog rada (što je wihov i najčešće jedini osnovni zadatak) ne poklapa dovoljno (skoro nikakva) pažnja.

Iz tih razloga, a poredeni iskustvima nekih razvijenih univerzitetskih centara u zemljama zapadne Evrope i SAD kao i ranijim nastojanjima nekih univerzitetskih centara u predhodnoj Jugoslaviji (Novi Sad, Zagreb, Sarajevo, Qubqana) na Univerzitetu u Nišu se pristupilo planskom organizovanju didaktičkog usavršavanja najpre asistenata-pripravnika zatim i ostalih mladih nastavnika.

2. Kao osnovni organizacioni oblici i sredstva za didaktičko osposobljavanje nastavnih kadrova na Univerzitetu u Nišu predviđeni su (i statutarно, odnosno odlukama kolegijuma i Nastavno-naučnog veća Univerziteta utvrđeni) stalni (godišnji) seminar za asistente pripravnike, Naučna tribina Univerziteta i dva univerzitetska časopisa *Facta universitatis* i *Teme*.

Stalni seminar je osnovni organizacioni oblik rada i wega su dužni da u toku svog pripravnčkog staža (obično u prvoj godini rada) obavezno pohađaju svi asistenti-pripravnici iz tekuće školske godine. Seminar je petodnevni (jedna sedmica rada) a planira ga i programira uprava Univerziteta i aktiv stalnih predavača. Seminarom neposredno rukovodi prorektor za nastavu a informacija o izvedenom seminaru sa zaključcima i preporukama za dalji rad podnosi se Nastavno-naučnom veću Univerziteta.

Programska koncepcija seminara, uglavnom, obuhvata većinu pitanja i teme iz oblasti univerzitetske nastavne problematike i prakse kao što su: organizacija i zadaci sav-

remene univerzitetske nastave i univerziteta uopšte, predava i ve`be kao temeljni oblici univerzitetskog nastavno-obrazovnog rada, psihološke i didaktičke osnove nastavnog rada na univerzitetu, motivacija studenata za univerzitetske studije, psihosocijalne osnove univerzitetske nastave, problemi objektivnog vrednovanja i ocenjivanja u univerzitetnoj nastavi, akademska prava i slobode na univerzitetu i drugo. Suština je programsko-tematskog izbora sadržaja seminara da se kod mladih saradnika, budućih univerzitetskih nastavnika, razjasne i osvetle osnovni pojmovi i problemi nastavnog rada na univerzitetu sa teorijskog stanovišta savremene visokoškolske didaktike kako bi njihov dalji razvoj i napredovanje tekli po utvrđenom razvojnem koloseku, bez profesionalnih zabluda i lutava.

3. U organizacionom pogledu seminar se izvodi za grupu od 30 do najviše 50 polaznika kako bi mogao u potpunosti da se ostvari diskusioni oblik rada. Naime, u toku trajanja seminara nakon svakog predavanja obavezne su diskusije sa pitanjima i iznošenjem vlastitih sudova, mišljenja i iskustava od strane učesnika kao i traženje odgovora od predavača na određena pitanja. Pored ovih diskusija u trajanju od 15 do 20 minuta za svaku temu, uobičajene su dnevne, svodne, diskusije za ceo radni dan seminara (u slučaju da ima više seminarskih grupa), a takođe, na kraju izvodi se i zajednički razgovor o uspešnosti seminara i to između seminarista, uprave Univerziteta i svih predavača.

Uobičajeno je da se u okviru 12 do 15 tema (po 3 teme dnevno) koje se obrade tokom trajanja seminara, poslednji dan rada organizuje putem zajedničke posete jednom od 10 fakulteta Univerziteta u Nišu, pri čemu, pored radnog, ovaj radni dan dobije i sportsko-rekreativni karakter, praćen druženjem i daljim upoznavanjem asistenta, predavača i fakulteta domaćina.

Na kraju uspešno završenog seminara svaki učesnik dobije propisani dokument (potvrdu) da je pohađao seminar o didaktičkom pripremama i usavršavanju u organizaciji Univerziteta u Nišu koja mu služi kao svojevrsan referalni dokaz (prednost) prilikom izbora u kasnije saradničko ili nastavničko zvanje.

4. U pogledu uspešnosti seminara, u didaktičkom pogledu istakli bismo sledeća iskustva i zapažanja. Najveći broj seminarista izražava zadovoljstvo organizacijom ovakvog oblika

usavr{avawa i rado se odazivaju na svoje seminarske obaveze. Redovno, bez posebnih upozorewa od strane fakultetskih organa, odazove se skoro 90% pozvanih asistenata koji prate predavawa i u~estvuju u diskusijama. Za one asistente koji dolaze sa tehni~kih, medicinskih i drugih nauka i struka u kojima se nisu sreli tokom studija sa pedago{ko-andrago{kim i metodi~kim teorijama i koncepcijama, sadr`aj seminara i pitawa koja se raspravqaju predstavqaju veliko iznena{ewe i to, naravno, u pozitivnom smislu ("Mi nikada nismo razmi{qali da se o nastavnim problemima sa kojima se susre}emo mo`e ovako raspravqati niti na{i profesori o tome uop{te razgovaraju sa nama" - ka`e, na primer, asistentkiwa, sa Medicinskog fakulteta). Naime, ve}ina wih do ovog seminara nije uop{te znala da postoje sasvim pouzdani nau~ni odgovori i stavovi po pojedinim nastavno-obrazovnim i didakti~kim pitawima univerzitetske nastavne prakse i da je potrebno, relativno, malo truda i vremena da se po~etni~ke gre{ke lako i brzo isprave i zaobi|u. Sli~na (pozitivna) razmi{qawa asistenti iznose i kad je u pitawu analiza didakti~ke strane univerzitetske nastave kao {to je razmatrawe strukture i na~ina izvo{ewa nastavnog ~asa (predavawa ili ra~unske i laboratorijske ve`be), zatim pripremawe studenata za izvo{ewe pismenog ra~unskog ispita (kada se na ~asovima ve`ba jedna vrsta zadatka, a na ispitu daju sasvim drugi zadaci), pitawe vrste, obima i dubine programskih sadr`aja u odnosu na {irinu i obim nau~nog izvora i nau~nu oblast, odnos nastavne i nau~ne materije u procesu studija i mnoga druga pitawa.

5. Drugi vid znatno {ireg pristupa u pogledu {irewa pedago{ko-andrago{kih i psiho-socijalnih okvira i aspekata nastavno-nau~nog i vaspitnog rada na Univerzitetu izvodi se preko tzv. Nau~ne tribine ~iji se program rada utvr|uje od strane uprave Univerziteta na po~etku svake {kolske godine. Izbor tema i predava~a vr{i se na osnovu poziva Univerziteta koji se uputi svim fakultetima i nau~no-istra`iva~kim institucijama sa {ireg podru~ja ju`ne i jugoisto~ne Srbije. Istovremeno se anga`uju i istaknuti univerzitetski i nau~ni radnici iz drugih univerzitetskih sredina ali i iz inostranstva. Predavawa na ovoj tribini su javna i namewena su prvenstveno {irem krugu nau~nih i javnih radnika sa univerziteta i drugih nau~nih i kulturnih institucija. Tematika ovih predavawa, uglavnom, je okrenuta prema {iroj nastavno-nau~noj problematici i nastavno-nau~nom radu, inovacijama i nau~nom stvarala{tvu ali se, obi~no, tokom diskusije otvaraju

i druga pitawa i tra`e odgovori u vezi sa posebnim interesovanjem pojedinaca ili grupa.

Na kraju, pored stalnog seminara i Nau~ne tribine, postoji jo{ jedan oblik stru~nog usavr{avawa nastavnog osoblja na Univerzitetu u Ni{u a to su: dva univerzitetska ~asopisa ("Facta universitatis" i "Teme") koji redovno donose najnovija nau~na saznanja i informacije iz pojedinih nau~nih oblasti i {ire visoko{kolske nastavne prakse.

6. Posmatraju}i napred navedene obrazovne aktivnosti na Univerzitetu u Ni{u do{lo se do zakqu~ka da ovu obrazovnu praksu treba obavezno nastaviti, pro{iriti i obogatiti novim aktivnostima koje bi i{le u prilog ve}oj efikasnosti i podizawu kvaliteta nastavnog rada uop{te ("Edukacija edukatora"). Me|u zna~ajne probleme didakti~ke prirode spada i pitawe problema daqeg metodi~kog usavr{avawa asistenata pripravnika prema pojedinim nau~nim grupacijama (dru{veno-humanisti~ke, prirodno-matemati~ke, medicinsko-bioloske, tehni~ko-tehnoloske i druge) {to zahteva daqu didakti~ko-metodi~ku razradu programske i organizacione koncepcije stalnog seminara.

Pored ovoga, zna~ajno pitawe univerzitetskog delovawa na unapre|ewe visoko{kolske nastave jeste i organizovano metodolo{ko pra|ewe i istra`ivawe uspe{nosti i efikasnosti studija, zatim stru~na metodi~ka pomo} mladim nastavnicima i saradnicima u savladavawu po~etnih problema u obrazovno-vaspitnom radu sa studentima, plansko ispitivawe i utvr|ivawe kadrovskih i obrazovnih potreba na nivou Univerziteta a u skladu sa potrebama rada i `ivota. Jednom re~ju, po ugledu na razvijene univerzitetske centre u svetu potrebno je da se sva ova pedago{ko-andrago{ka i psiholo{ka aktivnost institucionalizuje na nivou i u obliku odgovaraju}eg univerzitetskog centra za razvoj i unapre|ewe efikasnosti studija.

7. S obzirom na ovakve zakqu~ke i perspektive daqeg razvoja Univerziteta u Ni{u a budu}i da bi svi daqi organizacioni koncepti trebalo da budu pomno i studiozno prou~eni i promi{qeni, na Univerzitetu u Ni{u je ura|en projekat za prou~avawe i istra`ivawe ove obrazovne problematike i utvr|ivawe jednog standardnog modela programske i organizacione koncepcije za organizaciju i rad univerzitetskog obrazovnog centra. Ovaj Projekat je kod Ministarstva za nauku i tehnologiju Republike Srbije prijavqen pod nazivom: "Didakti~ko usavr{avawe univerzitetskih saradnika" i kao takav

u {ao u program osnovnih istra`ivawa za period 1996 do 2001. godine. Kao istra`iva~ko jezgro, uglavnom, anga`ovani su nastavnici i istra`iva~i sa fakulteta Univerziteta u Ni {u sa namerom da se sa razvojem istra`iva~kih aktivnosti, u kasnijim fazama, ova lista pro{iri istra`iva~ima iz drugih univerzitetskih sredina i inostranstva.

Iz svega napred navedenog kao i iz diskusija i razgovora koji su vo|eni u toku Pedago{ke tribine na Filozofskom fakultetu u Pri{tini sa stanovi{ta na{ih iskustava i {irih teorijskih gledi{ta mogu se u ci qu unapre|ewa nastavnog rada na fakultetima {i roj univerzitetskoj javnosti uputiti slede}e

Preporuke

- Univerzitetska sredina koja `eli da unapredi svoj nastavni rad a posebno rad svojih po~etnika mora sama da otpo~ne sa odgovaraju}im obrazovnim aktivnostima; svako o~ekivawe da nadle`ni prosvetni organi putem naknadnih zakonskih propisa u~ine da se ovakve aktivnosti pokrenu predstavqa samo nepotrebno odugovla~ewe i gubqewe vremena.

- Univerziteti a u prvom redu rektorati, kolegijumi i nastavno-nau~na ve}a treba da budu osnovni nosioci i kreatori odre|enih organizacionih aktivnosti u vezi sa pripremanem i usavr{avawem svojih asistenata za nastavni rad i to prvenstveno uz pomo} svojih predava~ko-instruktorskih kadrova sa filozofskih i drugih fakulteta; po potrebi, treba da se na nivou zajednica univerziteta Srbije i Jugoslavije ostvari i neposredna saradwa kako bi do{lo do me|uuniverzitetske razmene predava~a i organizatora ovakvih obrazovnih aktivnosti.

- Zna~ajnu pomo} u tom pogledu treba u bliskoj budu}nosti o~ekivati kroz mogu}u me|unarodnu univerzitetsku saradwu i neposredno povezivawe i saradwu sa razvijenim univerzitetskim sredinama u svet.

- Univerzitet u Ni {u izra`ava spremnost da svoja iskustva stavi na raspolagawe zainteresovanim univerzitetima u zemqi a isto tako izra`ava slobodu da se obrati za pomo} i saradwu u izvo|ewu predvi|enih istra`iva~kih aktivnosti i univerzitetskim i fakultetskim sredinama koje za takvu saradwu budu spremne.

L I T E R A T U R A

1. Schmidt V.: Visokoškolska didaktika, [školska knjiga, Zagreb, 1972.
2. Programska i organizaciona dokumentacija o radu seminara na Univerzitetu u Nišu.
3. Problemi didaktičkog pripremawa i usavršavawa asistentata-pripravnika

Aleksandar Rančić, Niš

**EXPERIENCE AND PROBLEMS IN THE DIDACTIC PREPARATION AND
ADVANCED TRAINING OF JUNIOR ASSISTANT LECTURERS
AT THE UNIVERSITY OF NIŠ**

Summary

Didactic competence of young lecturers, as a condition for greater efficiency of the teaching process at the university, is becoming increasingly significant. At the University of Niš this issue has been given special attention lately. This review paper is focused on such issues as experience, needs, contents and the ways to organize a permanent seminar for the training and continuous advanced training of junior assistant lecturers for their educational work at the university. Simultaneously, it is pointed that there is a need to make a scientific research which would focus on this specific problem of higher education. A wider Yugoslav and international university co-operation and exchange of experience concerning the ways to provide help to promote educational practice is recommended.

Key words: higher education, didactic preparation and advanced training, junior assistant lecturers, seminar.